

SOBRE ELS GENTILICIS

TANT hem d'aprendre de la nostra analfabetitzada-alfabetitzant llengua que sempre hi trobem qüestions arraconades, deixades per a més avant, quasi oblidades o ignorades. Ens ocupa d'antuvi la recuperació dels mots perduts, la comprensió dels textos en estàndard. Després preocupa l'ortografia o la sintaxi. En un estadi més aclarit, deuríem depurar incansablement els barbarismes de l'idioma i enriquir constantment la nostra parla amb els copiosos recursos lèxics i estilístics de la llengua catalana. Vet aquí com els gentilicis aconsegueixen aqueixa doble missió, perquè els emprem poc i amb molts vicis castellans.

Recordeu que els sufixos amb què es formen els gentilicis a partir d'un topònim o corònim són diversos en català: en tenim amb *-à* (alcoià, andorrà, gandià), en *-í* (alacantí, torrentí), en *-er* (paterner, alaquasser), en *-és* (alguerés, maonés), en *-eny* (alzireny) i en *-enc* (castellonenc, borriànc). N'hi ha uns altres d'especials, com benicarlant, iberut (Ibi), etcètera, i uns quants amb sufixos normals, però derivació un poc difícil, com penisclà (Peníscola), pegolí, viler (la Vila Joiosa), valler (de la Valls d'Uixó i la Vall de Tavernes), etcètera.

Vull facilitar-vos un llistat, no exhaustiu, de dobles gentilicis que tenen alguns habitants dels nostres territoris i ciutats: alcasser o alcassereny (aquesta darrera forma, només enregistrada a l'Alcover-Moll), ciutadà o palmèsà (segons derivem de Ciutat de Mallorca o de Palma), cullerà o cullerenc, formenterer o formenterenc, monover o monoví, montcadí o montcader, novelder o noveldí, puçoler o puçolenc, picassenter o picassentí, quarter o quarterny, saguntí o morvedrí, siller o sillà, etcètera.

No ens oblidem dels noms dels habitants d'altres

països. Sols en citaré uns casos que resulten estranys perquè sempre els llegim en castellà: alemany, algerí (de la ciutat d'Alger), algerià (Algèria), atenès o atenenc, biscaí, basc, bohemí o txec, brasiler, canadenc, egipci o egipcià, salvadorenc o salvadoreny, hongarès o magiar, iranià o persa o persà, iraquiana, israeliana, japonès o nipó, lisboeta o lisbonès, novaiorqués, parisenc, polonès, romanès, siriana o siri, tunisenc (de la ciutat de Tunis), tunisià (Tunísia), xinès, grec o hel·lè, jerosolimità (de Jerusalem), etcètera.

Finalment, m'agradaria comunicar-vos, per veure què en penseu o com em criticareu, unes propostes per introduir a la llengua i al Diccionari General alguns gentilicis en *-ense* (sufix que no és dels normals en català, com hem recordat), terminació considerada castellana per l'abús que en fa la llengua veïnacohabitant, i que ve directament del sufix llatí *-ensis*. No són tan boigs com creieu —només foll i innocent— per demanar-ne un ús habitual (ja tenim la terminació *-enc*, per exemple), sinó que proposeu solament de fer-ne un ús culte, alternatiu al gentilici respectiu popular i en uns casos particulars. A l'igual que diem, poseu per cas, valencià i valentí (escriptora valenciana, universitat valentina) o podem dir elxà (directament d'Elx) i il·licità (derivat d'*Illici*), no podríem tenir sinònims en altres casos? En castellà hom diu *cantaor sevillano* i *catedral hispalense*; *calle alcalaina* i *facultat complutense*; *madriüeña plaza* i *escenas matritenses*. Per què en català no podem usar nosaltres, en un text o context erudit, a més a més de tortosí, dertusenc (el claustre dertusenc)? A més de barceloní o barcelonès, barcinonenc (l'*arxidiòcesi barcinonense*)? A més de tarragoní o tarragonès, tarraconenc (Conferència Episcopal Tarraconense)? A més de xativí o xativenc, setabenc (la Col·legiata setabense)?

Autor/a: Aguado i Medina, Cristófor

Títol: “Sobre els gentilicis”

Publicat a: revista Saó núm. 62 (1983), p. 30.

Autor/a del comentari: Sonia Soler Caballero

1. Identifica del text:

- Tipologia textual
- Àmbit d'ús
- Gènere

2. Explica l'estructura externa del text (amb la nomenclatura adient per a la tipologia textual). Hauràs d'indicar els elements i paràgrafs que formen cada part de l'estructura externa del text.

3. Ara, explica l'estructura interna del text. Pots fer-ho per paràgrafs atenent a la nomenclatura adient per a la tipologia textual.

4. Pel que fa a l'ortotipografia i als aspectes visuals del text: per què creus que l'autor fa servir la cursiva a la part final, després de proposar l'ús del sufix -ense en català?

5. Extrau les idees principals i secundàries del text. A continuació, escriu un resum del text (10 línies) en què consten aquestes idees i posa-li títol.

6. Identifica la variació diatòpica i la variació diafàsica del text i inclou exemples que ho justifiquen.

7. Comenta el grau de modalització del text i posa exemples d'elements modalitzadors.

8. Explica quina és la intenció de l'autor i la finalitat comunicativa del text. Quin nivell d'importància té l'opinió de l'autor al text? Què hi vol aconseguir?

9. Estàs d'acord amb l'afirmació següent? Justifica la teua resposta.

“[...] m'agradaria comunicar-vos, per veure què en penseu o com em criticareu, unes propostes per introduir a la llengua i al Diccionari General alguns gentilicis en -ense (sufix que no és dels normals en català, com hem recordat), terminació considerada castellana per l'abús que en fa la llengua veïnacohabitant, i que ve directament del sufix llatí -ensis.”

10. Comenta què penses de la proposta d'ús del sufix -ense en català que hi fa l'autor. Cal que reflexiones sobre els arguments que hi dona l'autor i que expliques si aquesta proposta suposaria un avanç en la formació de topònims valencians, o bé un avantatge per als parlants a l'hora d'aprendre'ls.

Propostes d'altres activitats per realitzar a l'aula (debats, treball cooperatiu, etc)

11. L'autor explica que hi ha regions valencianes amb topònims formats per mitjà de la sufixació, i d'altres que compten amb dobles gentilicis. En grups de 3 persones, recolliu tots els topònims valencians que coneixeu, compareu-los amb els exemples esmentats al text i responeu les preguntes següents:

- Alguns dels topònims proposats pel grup coincideix amb els que apareixen al text?
- Algun d'ells acaba amb el mateix sufix?
- Quin sufix és el més comú en la formació de topònims valencians?